

Piebalga – Latvijas nemateriālā kultūras vērtība!

Novembra beigās Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā norisinājās svinīgā ceremonija, kurā pasniegti apliecinājumi par vērtību iekļaušanu Nacionālajā nemateriālā kultūras mantojuma (NKM) sarakstā. Piebalgas kultūrtelpa, kuru iekļaušanai pieteica Cēsu novada pašvaldība, kopā ar vēl trīs vērtībām, iekļauta šajā sarakstā.

Piebalgas kultūrtelpu veido tās cilvēki, kopienas, ainavas notikumi un vietas Cēsu novada Jaunpiebalgas pagastā, Inešu pagastā, Kaives pagastā, Vecpiebalgas pagastā un Zosēnu pagastā.

Cēsu novada domes priekšsēdētāja vietnieks Atis Egliņš-Eglītis norāda: "Piebalgas kultūrtelpa ir būtiska Latvijas valsts izveidē un nacionālās identitātes pašapziņas attīstībā, nostājoties 19.gs. blakus tādiem zināšanu un nacionālās apgaismības centriem kā Rīga un Tērbata. Piebalga, ja tā var teikt, ir noteikusi modi un virzienu daudzām lietām. Tās cilvēkiem ir milzīga ietekme uz Latvijas literatūras, mūzikas, izglītības, politikas vēsturi. Mūsdienu kopienas izteikto identitāti un piederības sajūtu veido daudzi elementi, kas iekļauti arī Latvijas kultūras kanonā – Vidzemes pauguraiņu ainava, ar Piebalgas vārdu saistītais Imants Kalniņš, piebaldzēni Emīls Dārziņš, Kārlis Skalbe, brāļi Kaudzītes. Jāatzīmē arī, ka Latvijas kultūras kanonā iekļautais Emīlis Melngailis ir mācījies Vecpiebalgas draudzes skolā, izveidojis tur pirmo skolas kori un 14 gadu vecumā sacerējis savu pirmo vokālo kompozīciju "Modināšanas dziesma".

Piebalgas kultūrtelpa ir svarīgs mūsdienu Latvijas kultūras un vēstures elements. Pirmkārt, Piebalgas kultūrtelpa ir kļuvusi par populāru tūristu galamērķi. Tajā ir daudz vēsturisko un kultūras vietu, piemēram, Jaunpiebalgas baznīca, Vecpiebalgas muiža, Piebalgas muzeji, kuros ir informācija par Latvijas vēsturi, kultūru un dabu. Otrkārt, Piebalgas kultūrtelpa ir arī svarīga kultūras notikumu vieta. Kā lielākie notikumi minami tradicionālie festivāli "Izvēlies Piebalgu!" un "Vecpiebalga atver durvis", kas ir nozīmīgs veids, kādā tiek nodrošinātas zināšanu tālāknodošana un piederības sajūtas veidošana. Treškārt, Piebalgas kultūrtelpa ir nozīmīgs dabas objekts. Tajā ir skaisti ainavu skati un ainavu takas, kas dod iespēju baudīt Latvijas dabu un pavadīt laiku brīvā dabā. Visbeidzot, Piebalgas kultūrtelpa ir svarīgs simbols Latvijas kultūras mantojumam un tradīcijām, kas pievērš gan vietējo iedzīvotāju, gan arī tūristu uzmanību Latvijas kultūrai un vēsturei.

"Iekļaušana Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma vērtību sarakstā Piebalgai ir svarīga ne tikai vēsturisku apstākļu dēļ, bet cildina arī Piebalgas mūsdienu lielo nozīmi Latvijas kultūrā un sociālekonomiskā attīstībā. Turklāt šis statuss ļauj strādāt pie jauniem attīstības projektiem, piesaistot jaunus talantus, nodrošinot jaunu pētniecības ieceru īstenošanu, attīstot radošās un kultūras industrijas", uzsver A.Egliņš-Eglītis.

Piebalgas kultūrtelpu veido nepilni seši tūkstoši iedzīvotāju. Piebaldzēniem ir izteikta piederības sajūta vietai un telpai, kurā dzīvo un kuru pārstāv. Piebaldzēni savā savdabīgajā patībā, kas veidojusies, krustojoties senām prasmēm, dzīves telpas specifikai, vajadzībai pēc izglītības un zināšanām, ir būtiski latviešu nacionālās identitātes nesēji. Izsenis konstatējams ir piebaldzēniskums jeb kopienas pašcieņas bagāta identitātes apziņa, kas tikusi akcentēta sadzīvē, literatūrā, mākslā, tradīcijās un turpinās joprojām.

Piebalgas kultūrtelpas kopienu mūsdienās pārstāv akadēmiķi un zinātnieki, kultūras un sabiedriskie darbinieki, izglītības darbinieki, tradicionālās kultūras nozares pārstāvji, politiķi, pašvaldības amatpersonas, uzņēmēji, jaunieši u. c. kultūrtelpas tradīciju turētāji un attīstītāji. Piebalgas kultūrtelpas kodolu, ikdienā darbojoties un uzturot mantojumu, veido muzeju apvienība "Orisāre", Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja lauku ekspozīcija "Vēveri", Vecpiebalgas, Inešu, Jaunpiebalgas un Zosēnu kultūras nami ar pašdarbības kolektīviem, tautas lietišķās mākslas studija "Piebaldzēni", aušanas darbnīca "Vēverīšas" un Dagnija Kupče, Jaunpiebalgas Mūzikas un mākslas skola, Jaunpiebalgas novadpētniecības muzejs un Vēsma Johansone, privātpašnieki Raimonds Dombrovskis ar Vanagkalnu, Guntis Gailītis ar Skrāgu krogu, amatnieku māja "Mazrītiņi", Petkēviču saime un Cinīšu senlietu muzejs, Vecpiebalgas ūdensrozes un Aina Ozoliņa u. c.

Mantojuma sarakstā 2023. gadā apstiprinātas kopā četras vērtības: Piebalgas un Bārtas kultūrtelpas, celu jostīņu aušanas tradīcija Ziemeļlatgalē un sēņu vākšana un izmantošana, informēja Latvijas Nacionālajā kultūras centrā.